

Utilizarea Cărților Arhieresti de Blestem pe Parcursul Secolelor XVIII-XIX în Spațiul Ortodox, între Necesitate și Abuz. Considerații Istorice, Juridice și Canonice

The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations

PhD. Maxim Marian VLAD
„Ovidius University”, Constanța

Abstract: *The analysis of the bishops curse books issued in the 18th century was sparked by the necessity to describe the evolution of these documents and the role they played in our cultural history. Placing the malediction between the common law and the popular sanction facilitates the understanding of the process through which malediction took roots under the umbrella of coercive prestige and of sanction seen as a prerogative of politics and an attribute of perennial values. This process is doubled by another one, which has legislative power and canonic cover, a process that had begun early in the Romanian countries through the codes of law of Matei Basarab and Vasile Lupu, had continued under the Greek influence and was accomplished through the indigenous legislative initiatives of the 18th century and the beginning of 19th century. The two fundamental operations that facilitated the institutionalization of the curse books and in fact led to establishing the bishop's curse as a distinct species are highlighted by illustrating the relationship existing between the ecclesiastical courts and the princely courts of law. Belonging nomocanonic Byzantine literature, these books hierarchal curse had more than a social utility secular than spiritual, because from the point of view of the patristic tradition, they can be considered as exaggerated or abusive. Unfortunately, their use does not reflect the true evangelical spirit and patristic Orthodoxy characteristic.*

Keywords: *bishops curse books, law, malediction, codes, nomocanonic, orthodox.*

Introducere

Abordarea unei astfel de teme s-a născut din necesitatea de a înțelege motivul pentru care sunt prezente, în secțiunea Rugăciuni de dezlegare, din cărțile de cult ale bisericii Ortodoxe, unele expresii ce fac trimitere la necesitatea dezlegării și anulării unor blesteme (maledicții) arhieresti, preotești sau personale care pot împovăra sufletele, atât ale celor vii, cât și ale celor repausați iar efectul acestora se poate repercuta, potrivit tradiției bisericești și experienței unora dintre Părinții Bisericii și asupra descendenților.

Ceea ce m-a surprins, a fost faptul că, spre exemplu, în rugăciunile de dezlegare din cuprinsul Serviciului ortodox de înmormântare, este menționată în mod expres, posibilitatea ca repausații să se afle sub blestem arhieresc. Toate acestea în contextul în care destul de puțini creștini, pe parcursul unei vieți întregi au privilegiul sau neșansa să întâlnească un episcop, de la care să primescă binecuvântare sau blestem.

Pentru o înțelegere corectă, privind utilizarea blestemului de către Biserică sau de către persoane particulare, este obligatoriu să analizăm natura blestemului și efectele acestuia asupra omului, potrivit istoriei culturii și

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

civilizației umane în general iar particular aplicată la civilizația iudeo-creștină și la normele canonice ale Bisericii Ortodoxe. Acest demers este necesar cu atât mai mult cu cât blestemul, instrument de natură spirituală îngăduit și folosit pentru stoparea și împiedicarea propagării răului în creația lui Dumnezeu, a fost invocat și utilizat de-a lungul timpului de instituții religioase sau de stat, în vederea asigurării ordinii și justiției sociale. Din nefericire acesta a fost deseori instrumentalizat și folosit în mod abuziv neconform cu intenția sau scopul pentru care Dumnezeu a admis și permis întrebuintarea lui.

În spațiul creștin, Biserica a recurs la invocarea blestemului în diverse ocazii, din necesitatea concretă de a pune stavilă propagării răului în lume și de a fi stabilit adevărul obiectiv legat de o situație factuală, pentru care persoane sau instituții se aflau în dispută. Instituționalizarea blestemului prin utilizarea lui pe scară largă în actul de justiție, așa cum apare în Țările Române în perioada secolelor XVIII-XIX, a comportat pe lângă aspectele pozitive și unele conotații negative,⁴ derivate din modificarea și deturnarea sensului inițial al utilizării acestei forme de amenințare la adresa răului.

1. Blestemul. Natura și funcțiile lui.

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, blestemul reprezintă un act de invocare a dreptății divine împotriva cuiva sau nenorocirea cuiva pusă pe seama mâniei divine. Noțiunea de blestem comportă mai multe sinonime ce corespund spețelor sau circumstanțelor în care acesta este invocat: imprecăție, ocară, maledicție, afurisanie, excomunicare, anatemă, proferăție.

Potrivit unor definiții provenite din spațiul cultural profan, Blestemul este privit ca act de magie verbală¹, bazat pe credința în puterea cuvântului de a institui, de a modifica o stare existentă. Cultura românească înregistrează producții impresionante atât pentru blestemul popular, cât și pentru cel cultic, în extensia lui bisericească sau laică. Cum însă maledicția nu a apărut doar în documentele oficiale ortodoxe sau, mai larg, creștine, se impune ca necesar un parcurs diacronic care să ilustreze formele de manifestare istorice ale acestei practici instituționale.

Istoria credințelor și ideilor religioase consemnează obiceiul păgân de a blestema în baza calităților lui justițiar și proteguitoare. Înainte de codul de legi cuprins în Deuteronom, și tot acolo întărit prin blesteme năprasnice (vezi 28: 15-68; 29: 18-21; 30: 1, 19) ș.a., primele atestări ajunse până la noi sunt de origine mesopotamiană, unde avem deja de-a face cu un formular, ceea ce ne permite să afirmăm că practica era cu mult anterioară dacă se ajunsese deja la o standardizare. Faptul că aceleași sintagme ale maledicției s-au păstrat într-o varietate tipologică de documente, arată că specializarea lor juridică din secolele

---

¹ Dan Horia Mazilu, *O istorie a blestemului*, Iași, Editura Polirom, 2001, p. 13.

creștine nu a fost o inovație a Sinoadelor Ecumenice, cât, mai degrabă, o raportare la tradiții.

Studierea maledicțiilor Orientului Antic, îndeosebi ale celor mesopotamiene, a pus în evidență faptul că acestea erau funcționale juridic în cadrul jurământului cu care erau practic asimilate². Această dispoziție a blestemului prin raportare la jurământ, codicele noastre normative o vor înregistra punctual abia la începutul secolului al XIX-lea prin Legiuirile date de domnitorul Caragea. În cadrul jurământului oficial au existat formule imprecatorii recognoscibile ulterior în textele profetice ale Vechiului Testament³.

În funcție de contextul emiterii, au fost stabilite trei grupe distincte: 1. blestemele de ritual sau ceremonial; 2. blestemele care probabil au însoțit un ritual; 3. blestemele care în aparență nu au însoțit un ceremonial / ritual⁴.

2. Anatema și excomunicarea

Etimologic, în limba greacă antică, anatema (ἀνάθεμα) desemna ceva care a fost separat spre a fi ridicat. Cuvântul e compus din ana - o prepoziție ce indică o mișcare ascendentă - respectiv thema – parte separată⁵. În textele precreștine cuvântul desemna ceva separat (dintr-un întreg) spre a fi dedicat zeilor.

În Septuaginta⁶, traducerea greacă a Scripturii evreilor, anathema a fost folosit cu două înțelesuri: 1. ceva care este dedicat lui Dumnezeu; 2. ceva care este îndepărtat din cauza păcatului, a răului. De pildă în Levitic 27:28 anathema este traducerea ebraicului herem⁷ (חרם), un termen ce face referire la un ceva interzis, intangibil pentru oameni; căci jertfele aduse lui Dumnezeu nu puteau fi folosite pentru alt scop, erau dincolo de atingerea oamenilor. În această direcție anathema a ajuns să însemne, în timp, mai degrabă ceva separat, exilat, de neatins, decât jerfa propriu-zisă. La evrei era jertfa adusă pe altar, care, fiind

---

² John H. Walton, *Comentariu cultural-istoric al Vechiului Testament*, trad. Silviu Tatu, Oradea, Editura Casa Cărții, 2014, p. 220.

³ Laura-Eveline Bădescu, *Mentalități, retorică și imaginar în secolul al XVIII-lea românesc. Cărțile de blestem*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013, p. 38.

⁴ Delbert R. Hillers, *Treaty-curses and the Old Testament prophets*, Rome, Pontifical Biblical Institute, 1964, p. 19-24.

⁵ Saint John Maximovich, „*The Word „Anathema” and it's meaning*”, *Orthodox Life*, vol. 27, March-April 1977, pp. 18-19.

⁶ În limba română, cele mai populare traduceri ale Vechiului Testament au fost realizate după Septuaginta. Este situația Bibliiei de la București (1688), Biblia de la Blaj (1795), o ediție revăzută a traducerii din 1795 apare în 1914 cu binecuvântarea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, apoi în 2001 apare ediția jubiliară a aceluiași sinod, în traducerea și diortosirea arhiepiscopului Bartolomeu Valeriu Anania, iar din 2004 este inițiată, sub partonajul Colegiului Noua Europă, o nouă traducere coordonată de Cristian Bădiliță.

⁷ Prof Dr. Emilian Comițescu & Dumitru Abrudan, *Arheologie biblică*, Ed. a II-a Sibiu, 2002, pp. 272-273.

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

încărcată cu pacatele și blestemele oamenilor, era destinată nimicirii, pentru a înlătura separația între om și Dumnezeu, separație produsă de pacat. În sens metonimic cuvântul anatema înseamnă „lepădat”, „blestemat”. Datorită dinamicii istoriei și implicit a culturii și a mesajului religios, de-a lungul timpului acest termen și-a modificat conținutul.

Deja în Noul Testament anathema avea să însemne delațiune și îndepărtare, (vezi Faptele Apostolilor 23:12, 23:14, 23:21 sau în Epistola către Galateni 1:8-9). În primele secole creștine, iar mai apoi în definițiile sinodale, anathema avea să însemne o sancțiune severă (gradul de severitate îl depășește pe cel al excomunicării⁸) îndreptată spre cei care profesau comunităților creștine învățături incompatibile cu ceea ce mai târziu avea să fie numit învățătura corectă⁹.

Din izvoarele păstrate, cel dintâi sinod unde este folosit cuvântul anathema e Sinodul de la Elvira din anul 306. Pe parcursul timpului vehicularea acestui concept a dus la apariția unui nou gen teologic cunoscut sub numele de anatematisme. În acest sens un exemplu relevant este opera Sf. Chiril al Alexandriei ce cuprinde 12 anateme împotriva lui Nestorie patriarhul Constantinopolului din anul 431¹⁰.

Desigur, anatemizarea a lăsat loc abuzurilor și acestea nu au fost puține. Din exercițiu pedagogic anatema a devenit exercițiu instituțional. Chiar și astăzi se găsesc fanatici care din nepricepere și vanitate se grăbesc să rostească anatemizări, deși singurul efect pe care îl au asupra celui anatemizat e transmiterea urii și a obtuzității. Ce diferență e între aceștia și Apostolul Pavel: „căci așa fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru frații mei...” (Romani 9:3).

Pravilele bisericești și dispozițiile canonice definesc și explică nuanțat conținutul blestemului numit anatemă circumscriindu-l unor cadre și contexte bine definite. Utilizarea acesteia de către persoane particulare sau simpli creștini fiind strict interzisă. Potrivit acestora, Anatema este cea mai grea pedeapsă pe care o poate aplica Biserica. Ea se pronunță împotriva celor ce disprețuiesc și ataca adevărurile dogmatice, normele morale și cultice și disciplina bisericească deoarece prin aceasta, ei duc la ratacire și pierzare de suflet pe cei neștiutori, devenind periculoși societății bisericești. Anatema cuprinde blestem, afurisenie și predare a celui anatemisit pe mâna satanei, de care asculta și ale carui fapte și

---

⁸ Distanța avea să fie formulată în secolul al V-lea: excomunicarea însemna îndepărtarea de la Euharistie, pe când anatemizarea avea să fie o îndepărtare totală de la viața Bisericii.

⁹ Ene & Ecaterina Braniște, *Dicționar Enciclopedic de cunoștințe religioase*, Caransebeș, Editura Diecezană, 2001, p. 34.

¹⁰ Pr. Prof. Dr. Ioan Coman, *Patrologie*, vol. 3, București, Editura Institutului Biblic al B.O.R., 1988, p. 296.

misiune o împlineste, devenind mort sufletește și dușman lui Dumnezeu. Pentru a conștientiza mai bine sensurile noțiunii de anatema, trebuie știut faptul că, ceea ce este pedeapsa cu moartea în legile de stat, reprezintă anatemisirea în legile Bisericii. (Exod. 8,32; Lev. 20, 1-22 Deut. 13,1-10; 17,1-9; 20, 2-15; Mat. 21,18; Rom. 9,3; I Cor. 5,1-3; 16,2-12; Gal. 3,8-9; Const. Ap. II, 28,47-50). Prin anatemisire, „se afierosește acela diavolului și mai mult să n-aibă parte de mântuire și să se facă înstrăinat de Hristos”¹¹.

Nimanui dintre creștini sau clerici, nu-i este îngăduit să întrebuițeze anatema, nici chiar în gluma, căci săvârșește mare păcat (Mat.5,21-26)¹²; numai Sinodul Bisericii poate folosi aceasta anatema, după ce a epuizat toate mijloacele de îndreptare iar cel vinovat a fost judecat și condamnat public, pentru acțiuni îndreptate împotriva adevărilor lui Dumnezeu și a Bisericii Sale (Lev. 26,14-46; Deut. 28,15-58; Ps. 110, 1-31; Canoanele: I ec. 1; VII, 7; IV ec. 2; 7, 15, 27; VI ec. 23 și Gangra.1,20; Laod. 29, 30, 35; Cart. 81, 109, 110, 111, 112,113,114,115,116; Sf. Vasile 88)¹³.

Anatema presupune despărțirea de Dumnezeu și părtășia cu satana. Iar, al patrulea Conciliu Ecumenic, pentru anatema găsește așa: nici un om credincios creștin, să nu-și zică anatema, ci numai ereticilor și călugărilor care leapada chipul și nu vor să se mai întoarcă; iar, de vor veni spre pocăință, primește-i și-i îmbrățișează, pentru ca Domnul Iisus Hristos, care s-a pogorit din ceruri pentru mântuirea noastră zice: „N-am venit să chem pe cei dreupți, ci pe cei pacatoși la pocăință” și „mare bucurie se face în ceruri pentru un păcătos care se pocăiește”¹⁴.

În creștinism, **excomunicarea sau afurisenia**¹⁵ reprezintă înlăturarea temporară sau definitivă, din rândurile Bisericii a unora dintre membrii ei, ca urmare a săvârșirii unor păcate grave, și a indiferenței față de poruncile ei. Gravitatea excomunicării constă în pierderea oricărei asistențe din partea Bisericii, ruperea „legăturii cu cele sfinte”, prin interzicerea de a participa la a doua parte a Sf. Liturghii, numită și Liturghia Credincioșilor și oprirea de la Sf. Împărtășanie. Excomunicarea este cea mai grea pedeapsă pentru un membru al Bisericii creștine.

Potrivit canonului 13 al Primului Sinod de la Niceea, Sf. Euharistie se împărtășește și celor excomunicați sau aflați sub alte pedepse bisericești care-i

¹¹ Nicodim Sachelarie, *Pravila Bisericească*, Ed. a II-a, Prahova, Editura Parohiei Valea Plopului, 1996, p. 12.

¹² Iuliu-Marius Morariu, "Educational Aspects in the Spiritual Autobiography of Mother Teresa of Calcutta," in *Astra Salvensis*, VII (2019), no. 14, p. 308.

¹³ Iorgu Ivan, „Câțiva termeni canonici.Înțelesul și explicarea lor în Dreptul Bisericesc Ortodox”, în *Studii Teologice*, XLI (1989), nr. 4, p. 80.

¹⁴ Nicodim Sachelarie, *Pravila Bisericească*, p. 12.

¹⁵ Iorgu Ivan, „Câțiva termeni canonici.Înțelesul și explicarea lor în Dreptul Bisericesc Ortodox”, p.79.

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

opresc de la împărtășanie, însă numai în cazurile că aceștia se găsesc aproape de obștescul sfârșit¹⁶. Canonul 95, al sinodului VI Ecumenic de la Constantinopol mai prevedea că și anumiți eretici, care se reîntorceau la Biserică, puteau fi reprimiți și deci puteau redeveni membri deplin ai ei, numai după ce primeau Sf. Împărtășanie¹⁷.

Anatemizarea a capătat temeii în legislația canonică o dată cu primul Sinod Ecumenic de la Niceea (325 e.n.) când este judecat Arie. Sinoadele Ecumenice succesive au stabilit cadrele ce determină anatemizarea, precum și modalitățile și formulele prin care aceasta se împlinște. Cu fundamente solide în religia oficială a Greciei sau Romei antice¹⁸, această practică¹⁹ s-a raportat constant la o literatură biblică și post-biblică, ceea ce i-a asigurat un statut inatacabil.

3. Legislația din Țările Române și utilizarea blestemului

Spațiul canonic ortodox românesc nu a cunoscut treptele multiple ale excomunicării practicate în biserica apuseană și, încă mai puțin în cea iudaică, unde erau cunoscute mai multe formede exprimare ale acesteia: cherem (excomunicarea mare), tiidui (excomunicarea mică) și nefiza²⁰. A acceptat însă manifestările sincretice ale practicii anatemizării care însoțea la primii creștini textul cu rostirea lui ceremonială.

Formula maledicției arhieresti cu circulație în Principatele Române poate fi explicată prin raportare la legislația canonică și, implicit, la modelul grecesc. Fără îndoială însă, există puncte și zone de contact între blestem și anatemă sau afurisenie, cu precădere când acesta apare utilizat în documente emise de cancelariile ecleziastice sau domnești. Totodată, perimetrul larg al credințelor și obiceiurilor populare a asimilat blestemul cu sau fără apanaj arhieresc, plasându-1 adesea la confluența dintre religia populară și dreptul cutumiar.

Oprindu-ne cu precădere asupra maledicției formulate în dreptul scris, observăm că în Țările Române, ca și în alte spații ortodoxe, aceasta derivă dintr-un corpus comun de legi²¹. Catalogele de manuscrise și ediții consemnează răspândirea Syntagmei lui Matei Vlastares și a Nomocanonului la bulgari, sârbi

---

¹⁶ Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 1992, pp. 59-60.

¹⁷ *Ibidem*, p.157.

¹⁸ Elisabeth Vodola, *Excommunication in the Middle Ages*, University of California Press, 1986, p. 3.

¹⁹ Cuthbert Hamilton Turner M.A, *The History and Use of Creeds and Anathemas in the Early Centuries of the Church*, Second edition, London, 1910 p. 31.

²⁰ Dan Horia Mazilu, *O istorie a blestemului*, p. 83.

²¹ J. M. Hussey, *The Orthodox Church in the Byzantine Empire*, Oxford: Oxford University Press, 2004, pp. 304-310.

și moldo-vlahi²². Faptul că în spațiul ortodox anumite formule ale maledicțiunii se specializează prin utilizarea lor de către Biserica poate fi pus în relație cu circulația acestor codice de legi. Afirmăm aceasta în baza elementelor care precizau procedura anatimizării.

În Principatele Române, textele juridice ale secolului al XVIII-lea apar, la porunca domnilor fanarioți, redactate cu precădere în limba greacă. Cităm aici Manualul juridic (1766) alcătuit de Mihail Fotino din Hios, Legea din 1765, Nomocanonul lui Gheorghe din Trapezunt (1730), respectiv Pandectele lui Toma Carra²³ (1806). Surse bizantine au stat la baza unor texte juridice precum Pravilniceasca Condica (1780) a lui Alexandru Ipsilante, Codicele Kalimachi (1816), Legiuirea lui Caragea (1818) etc.²⁴. Inițiativele legislative care au apărut în secolul al XVIII-lea atât în Principate, cât și în Transilvania, s-au constituit ulterior ca fundamente ale dreptului civil românesc modern.

Se cuvine menționat faptul că „înainte de mijlocul secolului al XVIII-lea, se întrebuițau încă în judecăți Pravilele lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Pe lângă aceste coduri, căzute în desuetudine și incomplete, se ținea seama totdeauna și de dreptul nescris, de obicei, care fusese însă și el introdus, în oarecare măsură, în compilația pravilelor.

Competența judecătorească exercitată de biserica ortodoxă în Principate a fost atestată prin hrisoave, mărturii sau prin legi scrise încă din secolul al XVI-lea. Unul dintre primele documente²⁵ păstrate, emise de cancelaria domnească vine să consemneze dreptul arhierilor de a-i judeca pe clericii care încalcă legislația canonică, dar și pe laicii care aduc atingere în vreun fel bisericii, interzicând amestecul divanului domnesc în pricini ecleziastice. Confirmarea competențelor judecătorești ale arhierilor a revenit adesea în diplomația românească, atestând, prin secolul al XVII-lea, lărgirea pricinilor pe care aceștia le puteau soluționa.

Întrepătrunderea temeiurilor de judecată se observă spre a doua jumătate a secolului al XVIII-lea când componența divanului aduna atât autorități laice, cât și ierarhi. Mitropolitul și episcopii „judecau sau participau la judecarea pricinilor de orice natură și între oameni de orice categorie: clerici sau mireni. Competența lor a cuprins atât atribuții de judecată propriu-zisă, cât și

---

²² КЛИМЕНТИНА ИВАНОВА, *Български, Сръбски и Молдо-Влахийски кирилски ръкописи в сбирката на М.П. Погодин*, София, Издателство на Българската Академия на Науките, 1981, pp. 243, 248, 425-426.

²³ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. II, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1969, p. 362.

²⁴ Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislați și administrație bisericească*, vol. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990, pp. 148-149.

²⁵ Ioan Ceterchi, *coord., Istoria dreptului românesc*, vol. I, București, Editura Academiei RSR, 1980-1987, p. 372.

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

atribuții de notariat, în legătură cu autentificarea sau întărirea unor acte juridice²⁶”.

În unele situații, ierarhii erau întrebați după expunerea pricinii, ce prevede pravila. Au fost consemnate numeroase cazuri în care domnul a delegat autoritatea juridică fie unor dregători, fie unor ierarhi ai bisericii. Competența proprie a ierarhilor bisericii era vădită în cazul judecării unui proces de drept civil sau penal având implicații canonice: căsătoria, despărțenia, moștenirea, preacurvia, amestecarea de sânge sau în cazuri în care pricinile priveau mănăstiri și clerici.

Să nu uităm că în secolul al XVII-lea, era reprezentativă conviețuirea canoanelor bisericesti cu cele ale legiurii laice. În secolul al XVIII-lea și următorul, inițiativele legislative, fără să ignore corpusurile canonice anterioare, au apărut pe fondul necesității de normare a societății românești, copleșită de abuzurile cauzate atât de creșterea și diversificarea alarmantă a numărului de delictе, cât și de aplicarea defectuoasă a obiceiului pământului sau a pravilelor străine.

4. Administrarea de probe

În Țara Românească și Moldova, aducerea în fața instanței, domnești sau ecleziastice, în pricini dintre cele mai diverse, se făcea prin administrarea de probe. Mijloacele de obținere ale acestor probe, vreme de aproximativ trei veacuri, au fost următoarele: mărturia părților implicate, mărturia martorilor, (co)jurătorii, jurământul părților, blestemul și cartea de blestem pentru martori²⁷.

Este important să specificăm faptul că jurământul și blestemul au funcționat concomitent, înainte de zorii secolului al XIX-lea când, în Legiuirea Domnului I. G. Caragea a fost stipulată în mod oficial identitatea procedurii juridice în cazul emiterii celor două probe. Jurământul era considerat un mijloc de probațiune cu statut derizoriu sau supleatoriu, iar depunerea lui avea loc într-un cadru subordonat bisericii, chiar dacă cel care solicita această acțiune era o autoritate laică.

Consolidarea unei mărturii sau a unui angajament prin jurământ nu excludea blestemul sau chiar autoblestemul²⁸, alcătuindu-se până spre sfârșitul secolului al XIX-lea din trimiteri spre teribilele blesteme cuprinse în Biblie. În ceea ce privește cea de a doua categorie de mijloace de probațiune, și anume blestemul (și cartea de blestem), se pare că exercitarea lui se făcea în baza convingerii că jurământul depus nu ar fi fost cu teme.

Circulația blestemului arhieresc prin intermediul cărților de blestem redactate în greacă, slavonă sau română a fost atestată încă din secolul al XVI-

²⁶ Valentin Al. Georgescu, Ovid Sachelarie, *Judecata domnească în Țara Românească și Moldova 1611-1831, Procedura de Judecată*, București, Partea a II-a, Editura Academiei R.S.R, 1982, p. 119.

²⁷ Ceterchi, *op cit*, pp. 411-413.

²⁸ Dan Horia Mazilu, *O istorie a blestemului*, p. 129.

lea. Această practică a fost adesea relaționată cu autoritatea tot mai pregnantă pe care patriarhia ecumenică din Constantinopol o exercita asupra instituțiilor din țările române²⁹.

În Țările Române, legarea și dezlegarea de blestem era practică de reprezentanții bisericii în cazuri din cele mai diferite, atât în mediul oficial, cât și în cel privat.

Deși în documentele oficiale legarea prin blestem aducea cu sine neputința dezlegării, căci aceasta era stipulată în mod expres, se cunosc cazuri ale anulării acestei acțiuni. Totuși, pare-se că ortodoxia românească nu a compus un antidot autohton de tipul „cărți de dezlegare de afurisenie sau de blestem”, ci a apelat la documente scrise în limba greacă, însemn autentic al dependenței canonice și jurisdicționale de Patriarhia Ecumenică.

După cum se știe, pentru a-și întări autoritatea, unii domni, în cadrul soboarelor sau divanelor, porunceau episcopilor să lege prin blestem hotărârile domnești, cel mai adesea legi fiscale. Au fost promulgate astfel Obiceiul țigănitului (1726), Obiceiul văcărului (1756) etc. Aceste legi aveau însă un statut efemer, căci erau dezlegate și din nou legate, într-un iureș al schimbărilor la tron sau al intereselor mereu nestătătoare. Toate aceste proceduri se desfășurau în fața adunărilor obștești la care participau și alte categorii decât boierii și clerul³⁰. Este îndeobște acceptat că în spațiul public, ceremonialul emiterii și aplicării cărților de dezlegare (sygharitiria) a fost oficiat exclusiv de ierarhi, cel mai adesea patriarhi de la Constantinopol. Nu cunoaștem, deocamdată, un document românesc oficial care să dezlege legătura arhierescă.

Formula validă în ridicarea blestemului arhieresc a fost, precum în cazul blestemelor populare, tot rugăciunea. Îndurate Doamne, Bunule și Iubitorule de oameni, Care pentru îndurările Tale ai trimis pe Unul-Născut Fiul Tău în lume, ca să rupă zapisul greșalelor cel asupra noastră și să dezlege legăturile celor legați de păcate și să propovăduiască celor robiți iertare, Tu, Stăpâne, și pe robul Tău (N) liberează-l cu bunătatea Ta, de legătura ce este pusă asupra lui, și-i dăruiește lui să se apropie fără de păcat, în toată vremea și în tot locul, cu îndrăznire către slava Ta, și cu cuget curat să ceară de la Tine mila cea bogată. Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești, și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.³¹

---

²⁹ Alexandru Elian, *Elemente de paleografie greco-română, în vol. Documente privind Istoria României, Introducere*, vol I., București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956, pp. 367-368: „Odată cu intensificarea legăturilor eclesiastice cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol și în genere cu Orientul grecesc, vizitele patriarhilor sau ale chiriarhilor nu mai au drept obiect doar strângerea de milostenii, ca mai înainte vreme. Autoritatea lor crescândă va determina instituții și particulari din Țările Române să facă apel la ei pentru emiteria de cărți de blesteme sau pentru exercitarea anumitor atribuții judiciare”.

³⁰ Valentin Al. Georgescu, Ovid Sachelarie, *Judecata domnească în Țara Românească și Moldova*, p. 46.

³¹ *Moltfelnic*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006, pp. 357-358.

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

5. Blestemul arhieresc în acte și documente

Maledicția arhierescă a fost consemnată în actele de cancelarie până spre a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Între categoriile de documente emise de autoritățile eclesiastice care cuprind formula amplă a acesteia se disting trei: Foi volante specializate, Carte de întăritură, Carte de blestem.

5.1. Foi volante specializate

Menționăm că foile volante devenite reprezentative mai ales prin cele cu circulație în Transilvania sunt considerate acte de cancelarie emise cu scopul completării codurilor de legi aflate în uz și a reglementării unor aspecte particulare ale vieții sociale sau economice³².

Observăm că foile volante care cuprind maledicția arhierescă au circulat cu prioritate în Moldova, iar conținutul lor era axat cu precădere asupra impunerii unor norme de conduită creștină: „Luați aminte cu ce feliu de certări îngrozește sfânta biserică prin pravilele ei și prin sfântul îndreptătoriu Sinod pre cei bețivi, ei ca niște nevrednici sfintei chemări vor fi lepădați cu rușine și cu giudecată din cinul lor, iar cei ce vor muri de această patimă, nu să vor învrednici de îngroparea creștinească ca niște ucigași de sine, nici să vor face rugăciuni pentru sufletele lor. Drept aceea păziți-vă de beție, iarăși vă rog pentru că abătându-vă la răutatea beției în zădar veți striga ca să vă miluiască pre voi, în zădar vor vărsa lacrămile pentru voi copiii și soțiile voastre, în zădar veți întrebuința mijlocirile a făcătorilor voștri de bine pentru voi. Nimine și nimică nu vă va izbăvi atunci de pedeapsa cea hotărâtă după pravile”³³.

Se impune observația că ambele categorii de foi volante, atât cele din Moldova cât și cele din Transilvania, se plasează la confluența dreptului canonic cu dreptul laic, fapt explicabil prin raportare la norma epocii.

Prin trimitere la celelalte categorii de documente în care apare inserată maledicția arhierescă, observăm că atât foile volante, cât și hrisovul de întăritură își propun să fixeze cât mai categoric cu putință un obicei sau o dispoziție particulară. În ceea ce privește formularul diplomatic acesta este individualizat prin caracterul documentelor: astfel, în cazul foilor volante prin autonomia acestora, iar în cazul hrisovului de întăritură prin dependența strictă de actul ale cărui dispoziții le lega prin blestem (uneori hrisovul de întăritură este scris în continuarea documentului pe care îl întărea chiar pe aceeași pagină).

5.2. Cartea de întăritură

Cartea de întăritură face parte din categoria actelor juridice probatorii, fiind redactată după încheierea unei acțiuni judiciare.

Urmărind caracteristicile diplomatice, observăm că maledicția arhierescă apare inserată în acest document la nivelul dispoziției și este însoțită

---

³² Gheorghe Chivu, *Limba română de la primele texte până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Variantele stilistice*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000, p. 110.

³³ Mihail, Paul, Mihail Zamfira, *Acte în limba română tipărite în Basarabia, vol. I (1812- 1830)*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 7.

atât de pasaje elocvente din psalmi, cât și de pasaje originale redactate în aceeași notă justițiară. Palierul negativ este mai diversificat decât cel al cărților de blestem, fără a atinge însă dimensiunile terifiante ale cărților de maledicțiune. Observăm că formula maledicției arhieresti nu funcționează în baza unei predeterminări nici chiar la aceeași emitenți și că există un oarecare grad de libertate în alcătuirea ei.

5.3. Cărțile de blestem

Acestea sunt acte juridice dispozitive, adică acte care contribuie la încheierea acțiunii judiciare. În Țara Românească și Moldova, aceste documente erau emise de episcopi, la cerere, adesea contra cost, în vederea aflării adevărului în diverse pricini, în special pe chestiuni ce vizau proprietatea.

În acest context, cărțile de blestem apar ca elemente ale unui angrenaj normativ și instituționalizat pe baza unui tipar de gândire, de exprimare, de interpretare și de presiune aflat într-o permanentă relație de tip instrumental cu socialul. După cum se știe, în secolul al XVIII-lea prestigiul lor devenise incontestabil, ele funcționând ca probă decisivă în procese civile și penale, în detrimentul altor tipuri de probe.

Ceremonialul emiterii acestor documente era unul instituționalizat, monitorizat atent în secolele XVIII și XIX, desfășurându-se în etape distincte (solicitarea, alegerea martorilor, emiterea actului, transmiterea lui; aplicarea, mărturia).

6. Perspectivă spirituală

Tradiția Bisericii Ortodoxe și experiența Parinților Bisericii, avertizează asupra riscurilor pe care le presupune, pentru sănătatea spirituală a creștinului, utilizarea de către acesta a blestemului. Este adevărat că, acesta se regăsește amintit în paginile Sf Scripturi, fiind folosit atât de Dumnezeu cât și de unele persoane în vederea restaurării și reafirmării ordinii și a dreptății divine în interiorul societății umane în ansamblul ei sau a unei colectivități mai restrânse. Cu toate acestea, trebuie precizat faptul că, recursul la blestem se poate face cu mare discernământ și numai după ce au fost epuizate toate metodele de îndreptare a situațiilor, a diferendelor sau a abuzurilor la care unii oameni devin părtași.

Blestemul poate fi privit și ca o somație, ca o rugăciune stăruitoare a omului nedreptățit grav, adresată în ultimă instanță lui Dumnezeu, pentru ca Acesta să intervină *hic et nunc* pentru a remedia situația și a-l salva pe cel în cauză. Blestemul, din această perspectivă poate fi privit ca o cerere, invocare prin care, se solicită arbitrajul divin imediat, de către o persoană care nu se poate apăra, victimă a unui abuz provocat în mod voit, premeditat și repetat de o altă persoană, grup sau comunitate de persoane. Este recomandat să se recurgă la imprecăție de-abia după ce persoana a epuizat toate modalitățile morale și juridice umane de a-și rezolva diferendele cu terții. De aceea sunt

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

prezenți în Sf Scriptură așa numiții Psalmi de blestem. În morala Vechiului Testament, rugăciunea împotriva dușmanilor nu era necuviincioasă. Într-adevăr Sf Părinți subliniază faptul că, în vrăjmașii pomeniți în acești Psalmi, noi creștinii trebuie să-i vedem pe Iuda sau pe diavol dar cred că există o soluție mai bună prin care și noi putem citi pasaje de tipul Psalmului 108, dincolo de tipologie și aplicându-le la propriile noastre experiențe.

Soluția o oferă Sf. Vasile cel Mare, care comentează Psalmul 7:9: „Sfârșească-se răutatea păcătoșilor”. „Cel care roagă pe Dumnezeu aceste lucruri este pe față ucenic al poruncilor evanghelice. Se roagă pentru cei ce-i fac rău și-I cere lui Dumnezeu să fie îngăduită răutatea păcătoșilor cu hotar și să aibă sfârșit. Ca și cum ar spune, rugându-se pentru cei bolnavi cu trupul: „Sfârșească-se boala celor bolnavi!” Cel care iubește pe dușmanii lui și vrea să facă bine celor care îl urăsc se roagă pentru cei care îi fac rău; se roagă lui Dumnezeu să oprească și să pună hotar revărsării mai departe a păcatului, pentru ca păcatul să nu se întindă mai mult și să dea naștere cangreni³⁴” În aceeași notă trebuie înțeles și textul psalmilor cuprins în rânduiala începutului Pascal: Să invieze Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui.

Cu toate acestea nu este recomandat nimănui să trateze cu superficialitate, să ia în derâdere blestemul sau să-l utilizeze ca pe o vorbă oarecare. Unii oameni, din obicei sau neștiință recurg la autoblestem sau își blestemă ceasul în care s-au născut, riscând să fie grav afectați.

Blestemul prinde atunci când există la mijloc nedreptatea. Adică, atunci când cineva provoacă un rău altcuiva, iar cel afectat blestemă, se prind blestemele lui. Dumnezeu îngăduie și se prind, așa cum îngăduie ca un om să omoare un alt om. Când însă nu există nedreptate, atunci blestemul se întoarce la cel ce l-a rostit³⁵. Biblia ne spune: „*Cum sare vrabia încoace și încolo și cum zboară rândunica, așa nu nimereste blestemul neîntemeiat*” (Proverbele 26:2). Acest text biblic ne relatează faptul că blestemul neîntemeiat nu are niciun efect. Dumnezeu nu îngăduie ca copiii Lui să fie blestemați. Dumnezeu este Suveran. Nimeni nu are puterea de a blestema pe cineva pe care Dumnezeu a hotărât să-l binecuvânteze (vezi Numeri, cap 22). Dumnezeu este Singurul în stare să pronunțe o astfel de judecată.

Nu toate blestemele au efect iar cei care recurg la această variantă pentru a se răzbuna, trebuie să fie siguri de vinovăția acelor persoane, în caz

---

³⁴ Sf Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi 2:6*, în: Scrieri. Partea întâia, trad. D. Fecioru, București, Editura IBMBOR, 1986, PSB 17, pp. 200-201.

³⁵ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cvinte dubovnicești*, Vol. I *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, București, Editura Evanghelistos, 2012, p. 101.

contrar răul se întoarce împotriva lor. Blestemul, odată aruncat, este greu de întrerupt. El poate afecta și viața urmașilor persoanei blestemate sau blestemul poate fi aruncat asupra urmașilor persoanei vinovate de nedreptate. Doar cu ajutorul lui Dumnezeu, prin post și rugăciune, și mergând la preot pentru spovedanie și dezlegare. Totuși, nu toate blestemele se prind. Pentru ca necazul să intre în viața unei persoane este necesar să existe vreo vină. În caz contrar, răul se va abate asupra celui care dorește prin blestem sau prin alte mijloace să atragă urgia asupra unei persoane nevinovate.

Sf Cuv Paisie Aghioritul ne învață că dezlegarea de blestem se realizează prin pocăință și spovedanie.

Cunosc multe cazuri de oameni -spune Cuviosul- care s-au chinuit din pricina blestemelor, deoarece au fost vinovați, dar care, atunci când au înțeles că au fost blestemați, s-au pocăit, s-au spovedit și s-au îndreptat. Dacă cel care a fost vinovat spune: „Dumnezeule, am făcut asta și asta, iartă-mă”, și se spovedește cu durere și sinceritate, atunci Dumnezeu îl va ierta. El este Dumnezeu.

-Este pedepsit numai acela care primește blestemul sau și acela ce îl spune?

-Cel ce primește blestemul se chinuiește în viața aceasta. Iar cel ce a blestemat se chinuiește și în viața aceasta și se va chinui și în cealaltă, pentru că va fi pedepsit de Dumnezeu ca un ucigaș, dacă nu se va pocăi și spovedi. Pentru că, să zicem, poate cineva să te necăjească, însă tu, cu blestemul ce i-l dai, este ca și cum ai lua pistolul și l-ai omori. Cu ce drept faci asta? Orice ți-ar fi făcut celălalt, nu ai dreptul să-l omori. Ca să ajungă să blesteme cineva, înseamnă că are răutate. Cineva blesteamă atunci când o spune cu patimă, cu înverșunare. Blestemul când vine de la omul care are dreptate are mare putere.

Rugăciunile de dezlegare săvârșite de arhieru sau de preot sunt de mare efect și ajutor. Însă cel mai mult ajută reparația morală sau materială pe care o face cel vinovat față de cel nevinovat. Îndreptarea răului provocat produce și dezlegarea blestemului.

În același spirit, profund evanghelic, Sf Ioan Gură de Aur îi îndemna pe contemporanii săi să nu îndrăznească vreodată să blesteme pe nimeni dintre oameni vii sau morți, pentru că acest act este o trădare a învățaturii și a felului de a fi a lui Hristos.

Cuvine-se să ne învățăm a nu aduce sub blestem nici pe cei vii, nici pe cei morți³⁶

Spune-mi: care-i lucrarea harului evanghelic? Pentru ce a venit Fiul lui Dumnezeu în trup? A venit oare ca să ne fim potrivnici unii altora? Învățătura

---

³⁶ Sf Ioan Gură de Aur, *Omiliile la sărucul Lazăr, Despre soartă și providență, Despre rugăciune, Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, București, Editura Institutul Biblic (IBMBOR), 2005, pp. 368-377.

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

lui Hristos, într-unul mai desăvârșită decât Legea (veche), cere de la noi mai multă dragoste de oameni. În Legea veche se spune: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși! ; în Legea nouă însă, se spune să-ți pui sufletul pentru aproapele tău (...). Cuvintele acestea sunt ale Fiului lui Dumnezeu; iar pe acestea le-a împlinit cu fapte când a venit pe pământ, căci n-a murit numai pentru prieteni și pentru ai Lui, ci și pentru dușmani, pentru tirani, pentru înșelători, pentru cei ce L-au urât, pentru cei ce L-au răstignit, pe care-i știa mai înainte de întemeierea lumii că așa vor fi; i-a știut mai dinainte, și totuși i-a zidit într-Însul, fiind biruită preștiința de bunătate. Pentru aceștia și-a vărsat sângele Lui, pentru aceștia a primit junghiere. Că spune Domnul: Pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este Trupul Meu! Și Pavel spune aceasta în epistola sa: Căci vrăjmași fiind, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său . Și iarăși, în Epistola către Evrei, spune că a gustat moartea pentru toți oamenii.

Așadar, dacă Hristos a săvârșit aceste fapte, iar Biserica împlinește pildele acestor fapte făcând în fiecare zi rugăciuni pentru toți oamenii, cum îndrăznești tu să dai anatemei?

Te întreb: Ce vrea să însemne cuvântul acesta pe care-1 spui: Să fie anatema! ? Știi oare ce spui? Îți dai seama ce grăiești? Cunoști puterea acestui cuvânt?

Vei găsi, într-adevăr, în Scriptura cea de Dumnezeu insuflată rostindu-se „anatema” peste Ierihon: Și toată cetatea aceasta îi va fi anatema (va fi pusă deoparte) Domnului Dumnezeului tău. Și până în ziua de azi este printre noi acest obicei, să se spună: „Cutare a făcut aceasta, a făcut anatema (ofrandă) în acest loc”. Oare aceasta să fie anatema pe care tu o rostești? Nu! Căci prin această anatema se înțelege o faptă bună, un dar făcut lui Dumnezeu. Tu însă ce vrei să spui când rostești: „anatema!”? Iată ce vrei să spui!: „Să fie dat diavolului, să nu mai aibă parte de mântuire, să ajungă străin de Hristos!”

3. Cine ești tu, de ți-ai luat această stăpânire și această mare putere? La ziua judecării, Fiul lui Dumnezeu va sta pe scaunul de judecată și va pune oile de-a dreapta Sa, și caprele de-a stânga . Pentru ce ți-ai luat o râvnă atât de mare, cu care a fost învrednicită numai ceata Apostolilor și cei care au fost, cu adevărat, după toată rânduiala, urmașii lor, plini de har și de putere? Aceștia, păzind cu toată luarea-aminte porunca lui Hristos, ca și cum și-ar fi scos ochiul cel drept , așa alungau pe eretici din Biserică. Aceasta arată marea lor milă și durere, căci se taie un mădular de seamă. Pentru aceea 1-a și numit Hristos “ochiul cel drept”, pentru a arăta mila celor care-1 alungau pe cel potrivnic dreptei-credințe. De aceea Apostolii și urmașii lor au fost și în această privință, ca și în toate faptele lor, cu multă luare-aminte: condamnau și alungau ereziile, dar nu aduceau pe niciunul dintre eretici sub blestem. Se pare că Apostolul Pavel a fost silit numai în două împrejurări să rostească anatema; dar n-a dat anatemei pe cineva anume: o dată în Epistola către Corinteni, spunând: Dacă cineva nu-L iubește pe Domnul nostru Iisus Hristos, să fie anatema! , și altă

dată în Epistola către Galateni: Dacă cineva vă propovăduiește altceva decât ceea ce ați primit, să fie anatema!

Cu ce te-mpotrivești? Ceea ce nimeni din cei ce au primit această putere n-a făcut și nici n-a îndrăznit să facă, aceea îndrăznești să faci tu, lucrând împotriva tainei iconomieii întrupării și a pătimirii mântuitoare a Domnului și luând-o înaintea judecării Împăratului?(...).Cuvântul acesta, anatema, prin înțelesul pe care-1 are, ne separă cu totul de Hristos.

Dar oamenii, care sunt într-atât de păcătoși, ce-și spun? “Acela este un eretic, spun ei, în el își are sălaș diavolul, grăiește nedreptate împotriva lui Dumnezeu, iar prin cuvintele lui ademenitoare și prin înșelăciunea lui deșartă a dus pe mulți în prăpastia pierzaniei. Pentru aceasta a fost izgonit de Sfinții Părinți dascălul lui, care a tăiat din trupul Bisericii”, înțelegând prin aceasta fie pe Paulin , fie pe Apolinarie .

Apostolul spune: Să dea învățătură, certând cu blândețe pe cei ce stau împotriva, ca doar le va da lor Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului, și ei să scape din cursa diavolului, de care sunt prinși pentru a-i face voia . Întinde mreața dragostei nu ca să cadă cel neputincios, ci, dimpotrivă, ca să se vindece! Arată că din toată inima ta vrei să faci ca binele (pe care 1-ai primit tu) să fie binele tuturor! Aruncă undița cea plăcută a dragostei, și astfel, cercetând cu ea cele ascunse, scoate din prăpastia pierzării pe cel pe care îl înecă gândurile sale. Păruta lui învățătură bună vine sau din prejudecată, sau din neștiință. Arată-i că învățătura lui e străină de învățătura încredințată de Hristos Sfinților Apostoli. Iar dacă omul care s-a abătut din calea cea dreaptă va voi să primească sfatul tău, el, după cuvântul proorocului, cu viață va viețui , iar tu îți vei izbăvi sufletul tău. Dar dacă nu vrea, ci stăruie în îndărătnicia lui, tu, ca să nu te acoperi de vină, mărturisește-ți numai credința ta, cu îndelungă răbdare și bunătate, ca să nu-ți ceară Judecătorul din mâna ta sufletul lui. Nu fi cu ură, nu-i întoarce spatele, nu-1 prigoni! Dimpotrivă, arată-i dragoste curată și adevărată. Câștigă-i dragostea! De n-ai avea alt folos, acesta este marele folos, acesta-i marele câștig, că vă iubiți unul pe altul, că ați învățat să fiți ucenici ai lui Hristos. Căci spune Hristos: Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste unii față de alții! Apostolul a arătat că, dacă nu e dragoste, nimic nu folosește: nici cunoașterea tainelor dumnezeiești, nici credința, ori darul proorociei, ori sărăcia de bună voie, nici mucenicia pentru Hristos. Că spune Apostolul: De-aș avea toate tainele și toată știința și credință încât să mut și munții, dar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește. Și de-aș grăi în limbi îngerești și de-aș împărți toată avuția mea și de-aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Dragostea îndelung rabdă, nu se semețește, nu caută ale sale, toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă.

- Ia aminte! Hristos n-a alungat pe Iuda și pe cei ce au căzut la fel cu el, până ce fiecare dintre ei nu s-a răzlețit singur și nu s-a dat cu totul rățacirii(...) Nu facem noi oare rugăciuni pentru neștiința poporului? Nu ni s-a poruncit oare să ne rugăm pentru dușmani, pentru cei ce ne urăsc și pentru cei ce ne prigonesc?

„The use of hierarchy books of curse during the XVIII-XIX centuries in the orthodox space, between necessity and abuse. Historical, legal and canonical considerations,”

Astra Salvensis, IX (2021), no. 17, p. 125-140.

Iată, eu îmi împlinesc slujba mea! Iată, rogu-vă, hirotonia nu dă putere de stăpân, nu înalță, nu duce la tiranie. Toți am luat același Duh, toți am fost chemați la înfiere întru El; iar pe cei pe care Tatăl i-a încercat, pe aceia i-a învrednicit să slujească, după stăpânirea rânduită lor, fraților lor. Împlinindu-mi dar slujba, cu stăruință vă rog să vă depărtați de un păcat așa de mare. Cel pe care vrei să-l aduci sub blestem este sau viu și în viața aceasta muritoare, sau mort. Dacă este încă în viața de aici, păcătuiești de vrei să îi deparți de Hristos pe un om care se poate întoarce, care se poate schimba din rău în bine; iar dacă e mort, păcătuiești cu mult mai mult.

- Pentru ce?

- Pentru că Pentru Domnul său stă sau cade, pentru că nu mai este sub stăpânire omenească. Și e primejdios să judeci asupra a ceea ce este ascuns și păstrat Judecătorului veacurilor, singurul Care știe și măsura cunoștinței, și mărimea credinței.(...)Negreșit, trebuie să anatemizăm învățăturile eretice, cele potrivnice învățăturilor primite de noi, să condamnăm învățăturile lipsite de credință, dar să cruțăm cu toată grija pe oameni și să ne rugăm pentru mântuirea lor!

Concluzii

Diacronic, în istorie, lucrarea spirituală a Bisericii s-a intersectat deseori cu activitatea și sfera de influență a Statului. Între Biserică și Stat au avut permanent loc schimburi și interacțiuni reciproce, fapt ce a afectat uneori și într-o anumită măsură autonomia Bisericii și a compromis sau distorsionat parțial mesajul acesteia. Un asemenea capitol din viața Bisericii Ortodoxe din Țările Române l-a constituit și acceptarea de către aceasta pe parcursul Evului Mediu, a transformării unui element de natură spirituală, cu profil specific, așa cum este blestemul, în mijloc decisiv de probațiune în practica divanului domnesc.

Vehicularea cărților de blestem într-un asemenea context și lipsa unor probe evidente de vinovăție sau nevinovăție, îi puneau pe ortodocșii români nu de puține ori, în situația de a deveni, accidental, obiectul și victime ale unor blesteme sau legături spirituale arhieresti, fără ca aceștia, să fi greșit în vre-un fel în raport cu semenii, cu statul sau în raport cu arhierul, oricare ar fi fost acela și fără ca arhierul să fi manifestat această intenție. De aceea consider că această practică nu a reflectat spiritul Evangheliei lui Hristos, Biserica lăsându-se folosită de Stat în această speță. Prin intermediul unei asemenea practici, unii dintre creștini au fost expuși unui risc major din punct de vedere spiritual, cu consecințe nebanuite în timp și în veșnicie. Consider că, în acest caz, secularizarea a pus capăt abuzului exercitat de Stat asupra Bisericii, cu acordul acesteia, prin care membrii Bisericii suportau prejudicii de natură morală și spirituală incalculabile.